TEISINGUMO TEISMO (devintoji kolegija) SPRENDIMAS

2025 m. birželio 5 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vartotojų apsauga – Direktyva 93/13/EB – Nesąžiningos sąlygos sutartyse su vartotojais – 3, 5, 7 straipsniai ir priedo 1 punkto e papunktis – Terminuota elektros energijos tiekimo sutartis – Sąlyga, pagal kurią sutartyje numatyta bauda už neatliktą mokėjimą – Baudos dydžio proporcingumas – Sąlygos aiškumas ir suprantamumas – Direktyva (ES) 2019/944 – Netaikymas“

Byloje C-749/23

dėl *Okresní soud v Teplicích* (Teplicės apylinkės teismas, Čekijos Respublika) 2023 m. rugsėjo 14 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2023 m. lapkričio 20 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

innogy Energie s.r.o.

prieš

QS

TEISINGUMO TEISMAS (devintoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas N. Jääskinen (pranešėjas), teisėjai A. Arabadjiev ir R. Frendo,

generalinė advokatė J. Kokott,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

– *innogy Energie s.r.o.*, atstovaujamos *advokát* P. Dub,

– Suomijos vyriausybės, atstovaujamos H. Leppo,

– Europos Komisijos, atstovaujamos P. Kienapfel ir P. Ondrůšek,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinės advokatės nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

* Proceso kalba: čekų.

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas, pirma, dėl 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288) 3, 5, 7 straipsnių ir jos priedo 1 punkto e papunkčio ir, antra, dėl 2019 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/944 dėl elektros energijos vidaus rinkos bendrųjų taisyklių, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2012/27/ES (OL L 158, 2019, p. 125), 12 straipsnio 3 dalies išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant elektros energijos tiekimo bendrovės *innogy Energie s.r.o.* ir vartotojo QS ginčą dėl šios bendrovės prašymo sumokėti baudą, grindžiamo viena iš su vartotoju sudarytos elektros energijos tiekimo sutarties sąlygų.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

Direktyva 93/13

3 Direktyvos 93/13 3 straipsnyje nustatyta:

„1. Ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

2. Visada yra laikoma, kad dėl sąlygos nebuvo atskirai derėtasi, jeigu ji buvo parengta iš anksto, ir vartotojas dėl to negalėjo padaryti įtakos sąlygos esmei, ypač iš anksto suformuluotos tipinės sutarties atveju.

Faktas, kad buvo atskirai derėtasi dėl tam tikrų sąlygos aspektų arba vienos konkrečios sąlygos, neužkerta kelio šį straipsnį taikyti likusiai sutarties daliai, jeigu bendrai įvertinus sutartį paaiškėja, jog tai vis dėlto yra iš anksto suformuluota tipinė sutartis.

Tuo atveju, kai bet kuris pardavėjas ar tiekėjas tvirtina, kad dėl tipinės sąlygos buvo atskirai derėtasi, jam tenka to įrodinėjimo pareiga.

3. Priede pateikiamas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas.“

4 Šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas, atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, ir sutarties sudarymo metu nurodant visas sutarties sudarymo aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas [Nepažeidžiant 7 straipsnio, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas atsižvelgiant į

prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį, sudarant sutartį buvusias visas aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas].“

5 Minėtos direktyvos 5 straipsnyje nustatyta:

Tose sutartyse, kur visos ar tam tikros vartotojui siūlomos sąlygos pateikiamos raštu, jos visada turi būti išdėstomos aiškia, suprantama kalba. Atsiradus abejonių dėl sąlygos reikšmės, interpretuojama vartotojo naudai. <…>“

6 Šios direktyvos 7 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad vartotojų ir konkurentų naudai egzistuotų pakankamos ir veiksmingos priemonės, užkertančios kelią nuolatiniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, pardavėjų ar tiekėjų sudaromose su vartotojais.“

7 Direktyvos 93/13 priedas vadinasi „3 straipsnio 3 dalyje nurodytos sąlygos“. Šio priedo 1 punkto e papunktis suformuluotas taip:

„Sąlygos, kurių tikslas arba rezultatas:

<…>

e) reikalauti iš bet kurio vartotojo, kuris neįvykdo savo įsipareigojimo, kaip kompensaciją už tai sumokėti neproporcingai didelę sumą“.

Direktyva 2019/944

8 Direktyvos 2019/944 12 straipsnyje „Keitimo teisė ir tiekėjo pakeitimo mokesčių taisyklės“ nustatyta:

„1. Tiekėjo arba telkimu užsiimančio rinkos dalyvio keitimas turi būti atliekamas per kaip įmanoma trumpesnį laiką. Valstybės narės užtikrina, kad vartotojai, norintys pakeisti tiekėjus arba telkimu užsiimančius rinkos dalyvius, laikydamiesi sutarties sąlygų, turėtų teisę tai padaryti per daugiausia tris savaites nuo prašymo pateikimo datos. Ne vėliau kaip 2026 m. pakeisti tiekėją techniškai turės trukti ne ilgiau kaip 24 valandas ir tai bus įmanoma padaryti bet kurią darbo dieną.

2. Valstybės narės užtikrina, kad bent namų ūkio vartotojams ir mažosioms įmonėms nereikėtų mokėti jokių tiekėjo pakeitimo mokesčių.

3. Nukrypstant nuo 2 dalies, valstybės narės gali leisti tiekėjams arba telkimu užsiimantiems rinkos dalyviams taikyti sutarties nutraukimo mokesčius vartotojams, kai tie vartotojai savanoriškai nutraukia terminuotas elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartis dar nepasibaigus jų galiojimui, su sąlyga, kad tokie mokesčiai yra numatyti sutartyje, kurią tas vartotojas savanoriškai sudarė, ir kad tokie mokesčiai aiškiai pranešami vartotojui prieš sudarant sutartį. Tokie mokesčiai turi būti proporcingi ir neturi viršyti tiesioginių ekonominių nuostolių, kuriuos dėl vartotojo sutarties nutraukimo patiria tiekėjas arba telkimu užsiimantis rinkos dalyvis, įskaitant bet kokių susietųjų investicijų ar paslaugų, kurios jau suteiktos vartotojui pagal sutartį, išlaidas. Tiesioginių ekonominių nuostolių įrodinėjimo pareiga tenka tiekėjui arba

telkimu užsiimančiam rinkos dalyviui, o leistinumą taikyti sutarties nutraukimo mokesčius stebi reguliavimo institucija arba kita kompetentinga nacionalinė institucija.“

9 Direktyvos 2019/944 71 straipsnio „Perkėlimas į nacionalinę teisę“ 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad įsigaliotų įstatymai ir kiti teisės aktai, būtini, kad <…> 11–24 straipsnių <…> būtų laikomasi ne vėliau kaip 2020 m. gruodžio 31 d. <…>“

Čekijos teisė

Civilinio kodekso įstatymas Nr. 89/2012

10 *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník* (Civilinio kodekso įstatymas Nr. 89/2012) 1811 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Verslininkas privalo aiškiai ir suprantamai pateikti visą informaciją vartotojui ta kalba, kuria sudaroma sutartis.“

11 Šio įstatymo 2048 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

Jei šalys sutartinių įsipareigojimų pažeidimo atveju susitarė dėl tam tikro dydžio sutartinių netesybų arba jų apskaičiavimo būdo, kreditorius gali reikalauti netesybų, neatsižvelgiant į tai, ar patyrė nuostolių dėl sutartos prievolės pažeidimo. Sutartinės netesybos gali būti nustatytos ir už nepiniginę prievolę.“

Energetikos įstatymas Nr. 458/2000

12 *Zákon č. 458/2000 Sb., energetický zákon* (Energetikos įstatymas Nr. 458/2000) 28 straipsnio 1 dalies e punkte ir 2 dalies l punkte numatyta:

„1. Vartotojas turi teisę:

<…>

e) nemokamai pasirinkti ir pakeisti elektros energijos tiekėją;

<…>

2. Vartotojas privalo:

<…>

l) pasinaudojęs teise pasirinkti tiekėją pagal 1 dalies e punktą, laikytis sutarto įspėjimo apie sutarties nutraukimą termino, jei sudaryta neterminuota sutartis.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

13 2020 m. sausio 24 d. QS ir *innogy Energie* sudarė terminuotą elektros energijos tiekimo namų ūkio poreikiams sutartį, kurioje buvo numatyta visą sutarties galiojimo laikotarpį garantuojama kaina, žemesnė už taikomą neterminuotoms elektros energijos tiekimo sutartims.

14 Šioje tipinėje sutartyje – iš anksto parengtame elektroniniame dviejų puslapių formuliare – buvo nustatyta, kad kas mėnesį mokamos 1 200 Čekijos kronų (CZK) (apie 48 EUR) avansinės įmokos, o planuojamas suvartojimas – 1,8 MWH per metus. Pirmame sutarties puslapyje esančiame skyriuje „Sutarties sudarymas ir trukmė“ buvo nurodyta, kad sutartis sudaroma terminuotam 30 mėnesių laikotarpiui (pagrindinis laikotarpis) ir kad per šį laikotarpį ji negali būti nutraukta anksčiau laiko.

15 Be to, šios sutarties pirmame puslapyje esančiame skyriuje „Kitos sąlygos“ buvo nustatyta, kad sutarties vykdymo tikslais vartotojas privalo nepagrįstai nedelsdamas užtikrinti bendradarbiavimą su *innogy Energie*, visų pirma nesiimti teisinių ar kitokių veiksmų, kurie trukdytų vykdyti įsipareigojimus, išskyrus tuos, į kuriuos jis turi teisę pagal įstatymą. Šio įsipareigojimo pažeidimo atveju sutartyje buvo numatyta sąlyga, pagal kurią vartotojas privalėjo sumokėti *innogy Energie* 3 000 CZK (apie 120 EUR) baudą. Vartotojui, be kita ko, pakartotinai pažeidus pareigą sumokėti už elektros energiją, taip pat buvo galima iš jo reikalauti sumokėti netesybas, t. y. kompensaciją už žalą, kurią *innogy Energie* galimai patyrė dėl to, kad nebuvo suvartota elektros energija, kaip sutarta. Ši bauda siekė 400 CZK (apie 16 EUR) už kiekvieną kalendorinį mėnesį nuo sutarties nutraukimo arba elektros energijos tiekimo sustabdymo momento iki sutarties galiojimo pabaigos.

16 QS ir *innogy Energie* sudarytą sutartį elektroniniu būdu užpildė minėtos bendrovės darbuotojai. Prieš pasirašydamas sutartį planšetiniame kompiuteryje, QS turėjo galimybę ją peržiūrėti kompiuterio monitoriuje. Galutinė pasirašytos sutarties versija buvo išsiųsta klientui el. paštu, tačiau bet kuriuo derybų etapu jis galėjo pareikalauti popierinės jos versijos.

17 2020 m. liepos 21 d. raštu *innogy Energie* paragino QS sumokėti 1 200 CZK dydžio (apie 48 EUR) avansines įmokas už 2020 m. birželio ir liepos mėnesius. Kadangi QS tinkamai nevykdė įsipareigojimo sumokėti už elektros energiją, bendrovė, vadovaudamasi taikytinomis įstatymo nuostatomis, 2020 m. rugsėjo 11 d. jam nutraukė elektros tiekimą ir vėliau 2020 m. rugsėjo 13 d. raštu pareikalavo iki 2020 m. rugsėjo 23 d. sumokėti 8 800 CZK (apie 360 EUR) netesybas, t. y. po 400 CZK (apie 16 EUR) už kiekvieną iš 22 mėnesių, likusių iki iš pradžių numatytos sutarties pabaigos. QS sumokėjo dalį sumos – 2 190,34 CZK (apie 90 EUR). 2020 m. rugsėjo 23 d. raštu *innogy Energie* nutraukė su juo sutartį, nes nepaisant daugkartinių raginimų jis nesumokėjo pagal šią sutartį mokėtinos sumos. Bendrovė taip pat parengė galutinę sąskaitą, kurioje nurodė 316,36 CZK (apie 12 EUR) permoką už laikotarpį nuo 2020 m. vasario 4 d. iki 2020 m. rugsėjo 11 d.

18 Šiomis aplinkybėmis *innogy Energie* pareiškė *Okresní soud v Teplicích* (Teplicės apylinkės teismas, Čekijos Respublika), t. y. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, ieškinį ir, remdamasi netesybų sąlyga, prašė priteisti iš QS likusią baudos sumą – 6 609,66 CZK (apie 270 EUR).

19 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas visų pirma priminė, kad galiojant iki 2014 m. sausio 1 d. taikytam nacionaliniam teisiniam nesąžiningų sąlygų reguliavimui, *Ústavní soud* (Konstitucinis Teismas, Čekijos Respublika) yra konstatavęs: tam, kad nebūtų laikomos nesąžiningomis, netesybų sąlygos turi būti su vartotoju sudarytos sutarties dalis, jos turi būti

pakankamai įskaitomos, aiškios ir logiškai išdėstytos, kad vidutinis vartotojas galėtų jas suprasti, surašytos pakankamai dideliu šriftu ir neįtrauktos į tokius sutarties skyrius, kurie vartotojui gali sukelti įspūdį, kad sąlyga yra neesminė.

20 Toliau jis pažymėjo, kad *innogy Energie* baudžiamąsias sąlygas įtraukė į sutartį taip, kad kyla abejonių, ar buvo įvykdyti Direktyvos 93/13 5 straipsnyje numatyti skaidrumo reikalavimai. Visų pirma jis atkreipia dėmesį į tai, kad nagrinėjama nuostata įtvirtinta sutarties pirmame puslapyje esančiame skyriuje „Kitos sąlygos“, t. y. toje sutarties dalyje, kurioje nėra individualiai sutartų sąlygų (priešingai nei antrame puslapyje įtvirtintų sąlygų atveju). Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja dėl šios sąlygos atitikties Sąjungos vartotojų apsaugos teisės normoms, nes ji įtvirtinta tipinės sutarties puslapyje, kuriame nereikėjo nieko užpildyti, todėl vartotojui ji mažiau matoma.

21 Nacionalinis teismas pažymėjo, kad nutraukdama sutartį dėl to, kad klientas nesilaikė finansinių įsipareigojimų, *innogy Energie* taikė mėnesinę 400 CZK (apie 16 EUR) baudą už visus mėnesius, per kuriuos nebuvo atlikti terminuotoje sutartyje numatyti mokėjimai, o pati bendrovė neprivalo įrodyti faktiškai patirtų tiesioginių nuostolių dydžio. Tačiau tuomet, kai sutartį jos galiojimo laikotarpiu nutraukia vartotojas dėl to, kad keičia tiekėją, tiekėjas turi teisę į žalos atlyginimą sutartinių netesybų forma, lygų patirtiems ekonominiams nuostoliams, kuriuos tiekėjas turi įrodyti.

22 Galiausiai jis pabrėžė, kad pagrindinėje byloje nebuvo susidariusi nepriemoka už elektros energijos tiekimą, priešingai, buvo nustatyta permoka *innogy Energie*, nors QS buvo nesumokėjęs bent dviejų 1 200 CZK (apie 48 EUR) dydžio avansinių įmokų.

23 Šiomis aplinkybėmis *Okresní soud v Teplicích* (Teplicės apylinkės teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar [Direktyvos 93/13] prasmė ir tikslas draudžia, kad šios direktyvos 3 straipsnis, siejamas su [jos priedo] 1 punkto e papunkčiu[,] 5 straipsniu dėl rašytinių sąlygų parengimo aiškia ir suprantama kalba ir su 7 straipsnyje įtvirtintu veiksmingumo principu, būtų aiškinamas taip, kad sąlyga dėl sutartinių netesybų, įtraukta į tipinės sutarties 1/2 puslapyje (pirmajame sutarties puslapyje) esantį skyrių „Kitos sąlygos“, nors (priešingai įprastai vartojimo sutarčių sudarymo praktikai) šiame „pirmajame“ puslapyje nėra šalių identifikacinių duomenų, ranka nereikia nieko užpildyti, o sutartinės netesybos numatytos skyriuje „Kitos nuostatos“, o tai sudaro įspūdį, kad sąlyga neesminė, yra laikoma sudėtine [elektros tiekėjo] su vartotoju sudarytos rašytinės sutarties dalimi, nes iš vartotojo galima reikalauti tinkamai susipažinti su šiuo sutarties puslapiu, kai kitame sutarties puslapyje (2/2), kuris faktiškai užpildomas ir pasirašomas, yra pakankamai informacijos, leidžiančios suprasti, kad tai yra antrasis sutarties puslapis, būtent dėl to, kad jis pažymėtas 2/2?

2. Ar [Direktyvos 93/13] prasmė ir tikslas draudžia, kad jos 3 straipsnis, siejamas su jos priedo 1 punkto e papunkčiu ir (arba) [Direktyvos 2019/944] 12 straipsnio 3 dalimi, būtų aiškinamas taip, kad tuo atveju, kai [elektros tiekėjas] nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį dėl to, kad vartotojas pažeidė savo įsipareigojimus, tiekėjo faktiškai patirtų tiesioginių ekonominių nuostolių, kilusių dėl sutarties su vartotoju nutraukimo prieš terminą, dydis nėra svarbus?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl antrojo klausimo priimtinumo

24 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 93/13 3 straipsnis, siejamas su jos priedo 1 punkto e papunkčiu „ir (arba)“ Direktyvos 2019/944 12 straipsnio 3 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad tuo atveju, kai tiekėjas prieš terminą nutraukia terminuotą elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutartį dėl to, kad vartotojas nevykdo sutartinių įsipareigojimų, ir taiko sutartines netesybas, padengiančias tiesioginius dėl sutarties nutraukimo tiekėjo patirtus ekonominius nuostolius, jis privalo įrodyti šių nuostolių realumą.

25 *Innogy Energie* abejoja dėl antrojo prejudicinio klausimo priimtinumo tiek, kiek jame daroma nuoroda į Direktyvos 2019/944 12 straipsnio 3 dalį, nes sudarant ir nutraukiant pagrindinėje byloje nagrinėjamą sutartį ši nuostata dar nebuvo visiškai perkelta į Čekijos teisę, todėl šioje byloje neturi jokios reikšmės.

26 Primintina, kad nauja teisės norma taikoma nuo akto, kuriame ji įtvirtinta, įsigaliojimo, ir, nors netaikoma galiojant ankstesniam teisės aktui atsiradusioms ir galutinai susiklosčiusioms teisinėms situacijoms, ji taikoma būsimoms jų pasekmėms ir naujoms teisinėms situacijoms. Laikantis teisės aktų negaliojimo atgaline data principo, kitaip yra tik tuo atveju, kai nauja teisės norma priimama kartu su specialiomis nuostatomis, kuriomis nustatomos konkrečios jos taikymo laiko atžvilgiu sąlygos (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

27 Konkrečiai dėl direktyvų pažymėtina, kad apskritai tik teisinės situacijos, susiklosčiusios pasibaigus direktyvos perkėlimo terminui, patenka į šios direktyvos taikymo *ratione temporis* sritį (2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimasis oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 38 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

28 Pagal Direktyvos 2019/944 71 straipsnį valstybės narės iki 2020 m. gruodžio 31 d. turėjo priimti ir paskelbti nuostatas, būtinas, kad būtų laikomasi, be kita ko, šios direktyvos 12 straipsnio. Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad Čekijos teisės aktai, kuriais ši direktyva perkelta į nacionalinę teisę, t. y. iš dalies pakeistas Energetikos įstatymas Nr. 458/2000, įsigaliojo 2022 m. sausio 1 d. Bylos medžiaga taip pat rodo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama elektros energijos tiekimo sutartis buvo sudaryta 2020 m. sausio 24 d. ir *innogy Energie* nutraukta 2020 m. rugsėjo 23 d., praėjus dešimčiai dienų nuo jos prašymo sumokėti sutartines netesybas, t. y. prieš pasibaigiant Direktyvos 2019/944 12 straipsnio perkėlimo į nacionalinę teisę terminui.

29 Darytina išvada, kad Direktyva 2019/944 nebuvo taikytina nei pagrindinėje byloje nagrinėjamos sutarties sudarymo, nei jos nutraukimo dieną.

30 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Direktyvos 2019/944 12 straipsnio 3 dalies aiškinimas yra nesusijęs su pagrindinės bylos baigtimi, todėl antrasis prejudicinis klausimas nepriimtinas tiek, kiek pateiktas dėl šios nuostatos išaiškinimo.

Dėl esmės

31 Dviem prejudiciniais klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar, pirma, Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnis, siejami su jos priedo 1 punkto e papunkčiu ir direktyvos 7 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad terminuotos elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutarties sąlyga, leidžianti tiekėjui, kuris ją prieš terminą nutraukė dėl to, kad vartotojas nevykdė mokėjimų, automatiškai jam skirti fiksuoto dydžio baudą, neatsižvelgiant į savo faktiškai patirtus tiesioginius ekonominius nuostolius, gali būti nesąžininga ir, antra, ar ši sąlyga dėl savo struktūros ir vietos šioje sutartyje bei jos sudarymo elektroninėmis priemonėmis aplinkybių atitinka Direktyvos 93/13 5 straipsnyje įtvirtintus skaidrumo reikalavimus.

32 Pirmiausia pažymėtina, kad pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį ta sutarties sąlyga, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, yra laikoma nesąžininga, jeigu pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą dėl jos atsiranda ryškus neatitikimas tarp iš sutarties kylančių šalių teisių ir pareigų vartotojo nenaudai.

33 Kaip nurodyta Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalyje, šios direktyvos priede pateiktas orientacinis ir neišsamus sąlygų, kurias galima laikyti nesąžiningomis, sąrašas. Iš šio priedo 1 punkto e papunkčio matyti, kad viena iš šiame priede išvardytų sąlygų yra sąlyga, kurios tikslas arba rezultatas „reikalauti iš bet kurio vartotojo, kuris neįvykdo savo įsipareigojimo, kaip kompensaciją už tai sumokėti neproporcingai didelę sumą“.

34 Nors ginčijamos sąlygos nesąžiningumo negalima automatiškai nustatyti atsižvelgiant į minėto priedo turinį, vis dėlto jis yra esminis elementas, kuriuo remdamasis kompetentingas teismas gali pagrįsti šios sąlygos nesąžiningumo vertinimą (2012 m. balandžio 26 d. Sprendimo *Invitel*, C-472/10, EU:C:2012:242, 26 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

35 Taigi sutarties sąlygos nesąžiningumą, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalį, turi įvertinti nacionalinis teismas. Vertindamas jis turi atsižvelgti į visas bylos aplinkybes ir iš pradžių patikrinti, ar galėjo būti nesilaikyta sąžiningumo reikalavimo, o paskui – ar yra ryškus teisių ir pareigų neatitikimas vartotojo nenaudai, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą (šiuo klausimu žr. 2019 m. spalio 3 d. Sprendimo *Kiss ir CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 49 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

36 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės išnagrinėti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga, pirma, atitinka reikalaujamą sąžiningumo reikalavimą ir, antra, ar yra ryškus neatitikimas vartotojo nenaudai, konkrečiau kalbant, ar šioje sąlygoje numatyta fiksuoto dydžio kompensacija yra neproporcingai didelė, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto e papunktį.

37 Kalbant apie tai, kokiomis aplinkybėmis atsiranda toks neatitikimas „pažeidžiant sąžiningumo reikalavimą“, svarbu priminti, kad, atsižvelgiant į Direktyvos 93/13 šešioliktą konstatuojamąją dalį, nacionalinis teismas šiuo tikslu turi patikrinti, ar pardavėjas arba tiekėjas, sąžiningai ir teisingai veikdamas vartotojo atžvilgiu, galėjo pagrįstai tikėtis, jog vartotojas būtų sutikęs su tokia sąlyga, jei dėl jos būtų atskirai derėtasi (2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, 60 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

38 Iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad atliekant šį nagrinėjimą reikia, be kita ko, atsižvelgti į nacionalinės teisės nuostatas, taikytinas nesant šalių susitarimo šiuo klausimu, o nacionalinis teismas lyginamosios analizės būdu gali įvertinti, ar (o jei reikia, kiek) dėl sutarties vartotojas patenka į mažiau palankią teisinę padėtį, palyginti su numatytąja galiojančioje nacionalinėje teisėje (šiuo klausimu žr. 2017 m. sausio 26 d. Sprendimo *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, 59 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

39 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat turės patikrinti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjamas sutartinių netesybų dydis yra tinkamas juo siekiamų tikslų įgyvendinimui užtikrinti ir neviršija to, kas būtina jiems pasiekti (šiuo klausimu žr. 2013 m. kovo 14 d. Sprendimo *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 74 punktą).

40 Primintina, kad, kaip matyti iš Direktyvos 93/13 4 straipsnio 1 dalies, sutarties sąlygos nesąžiningumas vertinamas atsižvelgiant į prekių ar paslaugų, dėl kurių buvo sudaryta sutartis, pobūdį ir sudarant sutartį buvusias visas aplinkybes ir visas kitas tos sutarties arba kitos sutarties, nuo kurios ji priklauso, sąlygas.

41 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad sutarties sąlygos, kuriose, regis, nustatytos automatinės ir neproporcingos sankcijos, palyginti su galimo vartotojo įsipareigojimų neįvykdymo pobūdžiu, turėtų būti pripažįstamos nesąžiningomis remiantis Direktyvos 93/13 3 straipsnio 3 dalimi, siejama su jos priedo 1 punkto e papunkčiu (šiuo klausimu žr. 2019 m. spalio 24 d. Sprendimo *Topaz*, C-211/17, EU:C:2019:906, 59 punktą).

42 Iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad 400 CZK (apie 16 EUR) dydžio bauda už kiekvieną mėnesį nuo elektros energijos tiekimo nutraukimo ir už visą likusį iš pradžių nustatytą 30 mėnesių sutarties laikotarpį buvo skirta QS dėl nesumokėtų dviejų mėnesinių 1 200 CZK (apie 48 EUR) avansinių įmokų. Taigi ši bauda gali būti automatinė ir „neproporcinga didelė“ sankcija, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 priedo 1 punkto e papunktį ir šio sprendimo 41 punkte nurodytą Teisingumo Teismo jurisprudenciją, o tai turi nustatyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

43 Atlikdamas šį vertinimą, nacionalinis teismas taip pat turės patikrinti, ar minėtos baudos dydis yra tinkamas direktyva siekiamų tikslų įgyvendinimui užtikrinti ir neviršija to, kas būtina jiems pasiekti, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 39 punkte nurodytą jurisprudenciją. Ypač atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama bauda nustatyta sąlygoje, įtrauktoje į terminuotą elektros energijos tiekimo namų ūkio poreikiams sutartį, kurioje numatyta visą sutarties galiojimo laikotarpį garantuojama kaina, žemesnė už taikomą neterminuotoms elektros energijos tiekimo sutartims. Taigi šia sąlyga, regis, siekiama kompensuoti galimą tiekėjui padarytą žalą dėl klientui sutartos, bet nesuvartotos energijos, kurią tiekėjas pagal terminuotas sutartis iš anksto nupirko klientui visam sutartam sutarties laikotarpiui svyravimais pasižyminčiose didmeninėse rinkose. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat turėtų atsižvelgti į tai, kad tiekėjo parengtoje galutinėje sąskaitoje nurodyta permoka, nors QS nesumokėjo dviejų avansinių mokėjimų.

44 Antra, dėl Direktyvos 93/13 5 straipsnyje įtvirtinto skaidrumo reikalavimo, pagal kurį raštu pateiktos sutarties sąlygos „visada“ turi būti išdėstytos aiškia, suprantama kalba, reikia priminti, kad šis reikalavimas yra vienas iš elementų, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant sąlygos nesąžiningumą. Vis dėlto iš šios direktyvos 4 straipsnio 2 dalies matyti, kad vien aplinkybė, jog

sąlyga nėra suformuluota aiškia, suprantama kalba, negali lemti jos nesąžiningumo (šiuo klausimu žr. 2023 m. liepos 13 d. Sprendimo *Banco Santander (Rėmimas oficialiu indeksu)*, C-265/22, EU:C:2023:578, 66 punktą).

45 Minėtas reikalavimas negali būti susiaurintas iki šių sąlygų suprantamumo tik formaliuoju ir gramatiniu aspektais. Kadangi šioje direktyvoje nustatyta apsaugos sistema grindžiama idėja, kad vartotojas yra silpnesnėje padėtyje nei verslininkas dėl, be kita ko, turimos informacijos lygio, joje įtvirtintas sutarties sąlygų aiškumo ir suprantamumo, taigi ir skaidrumo reikalavimas turi būti suprantamas plačiai (2023 m. kovo 16 d. Sprendimo *Caixabank (Paskolos administravimo mokestis)*, C-565/21, EU:C:2023:212, 30 punktas).

46 Taigi sutarties sąlygos aiškumo ir suprantamumo reikalavimą reikia suprasti kaip reiškiantį ir tai, kad sutartyje būtų skaidriai nurodyta, kaip konkrečiai veikia atitinkamoje sąlygoje nurodytas mechanizmas, taip pat prireikus šio mechanizmo ryšys su kitose sąlygose nustatytu mechanizmu, kad vartotojui būtų sudaryta galimybė pagal tikslius ir suprantamus kriterijus numatyti ekonominius padarinius, kurių jam atsiranda dėl tokios sąlygos (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 45 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

47 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šį klausimą turi išnagrinėti atsižvelgdamas į visas reikšmingas faktines aplinkybes, įskaitant reklamą ir tiekėjo per derybas dėl nagrinėjamos sutarties pateiktą informaciją (šiuo klausimu žr. 2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 46 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

48 Konkrečiau kalbant, iki sutarties sudarymo informacija apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes vartotojui yra ypač svarbi, nes būtent remdamasis šia informacija vartotojas nusprendžia, ar pagal sutartį nori būti saistomas verslininko iš anksto parengtų sąlygų (2017 m. rugsėjo 20 d. Sprendimo *Andriciuc ir kt.*, C-186/16, EU:C:2017:703, 48 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

49 Siekiant nustatyti, ar sutarties sąlyga yra aiški ir suprantama, taip pat reikia atsižvelgti į pastabumo lygį, kurio galima tikėtis iš vidutinio pakankamai informuoto ir protingai pastabaus bei nuovokaus vartotojo tokios sąlygos atžvilgiu (2023 m. kovo 16 d. Sprendimo *Caixabank (Paskolos administravimo mokestis)*, C-565/21, EU:C:2023:212, 44 punktas).

50 Taip pat pažymėtina, kad sutarties sąlygos, kaip antai nagrinėjamos pagrindinėje byloje, vieta ir struktūra leidžia nustatyti, ar ji yra svarbus sutarties elementas, nes tokia informacija suteikia vartotojui galimybę įvertinti ekonomines pasekmes, jam kylančias dėl šios sąlygos (šiuo klausimu žr. 2023 m. kovo 16 d. Sprendimo *Caixabank (Paskolos administravimo mokestis)*, C-565/21, EU:C:2023:212, 46 punktą).

51 Būtent atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta šio sprendimo 44–50 punktuose, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės įvertinti, ar netesybas numatanti sąlyga atitinka Direktyvos 93/13 5 straipsnyje nustatytus skaidrumo reikalavimus.

52 Nagrinėjamu atveju, kiek tai susiję, pirma, su elektros energijos tiekimo sutarties sudarymo aplinkybėmis, iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad sutartis yra iš anksto parengtas elektroninis formuliaras, o QS turėjo galimybę bet kuriame derybų etape prašyti ją atspausdinti. Pažymėtina, kad, kaip matyti iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą, šią sutartį pildė ne vartotojas, o bendrovės kontrahentės darbuotojai, kurie per visą derybų etapą kontroliavo jos įforminimą. Iš prašymo taip pat išplaukia, kad, prieš pasirašydamas sutartį

planšetiniame kompiuteryje, QS su ja susipažino veikiausiai tik kompiuterio ekrane. Šiomis aplinkybėmis – su sąlyga, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atliks vertinimą – pažymėtina, jog neaišku, ar vartotojas turėjo galimybę pakankamai susipažinti su pagrindinėje byloje nagrinėjamos sąlygos turiniu ir veikimu, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo 48 punkte nurodytą jurisprudenciją.

53 Antra, pažymėtina, kad Teisingumo Teismo turimoje bylos medžiagoje nėra paaiškinimų, kokią informaciją apie sutarties sąlygas ir jos sudarymo pasekmes *innogy Energie* pateikė prieš sudarant sutartį.

54 Trečia, kalbant apie pagrindinėje byloje nagrinėjamos sąlygos, dėl kurios nebuvo atskirai derėtasi, specifinę vietą ir struktūrą, iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad ji išdėstyta tipinės sutarties – iš anksto parengto dviejų puslapių formuliaro – pirmame puslapyje. Kadangi sutartis buvo sudaryta elektroniniu būdu kompiuteryje, o šios sutarties teksto peržiūrą valdė bendrovės *innogy Energie* darbuotojai, QS, rodos, turėjo tik ribotą galimybę susipažinti su visu dokumentu. Taigi atrodo, kad ši sąlyga, nors ir pateikta pirmame puslapyje, galėjo likti nepastebėta arba neatkreipti QS dėmesio tiek, kiek informacija, po kuria jis pasirašė. Iš tiesų, sutarties antrame puslapyje (tik jį pildė minėti darbuotojai ir pasirašė QS) buvo tik paminėtos visos atskirai suderėtos sąlygos. Taip pat pažymėtina, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama sąlyga buvo įtraukta į minėtos sutarties skirsnį „Kitos sąlygos“, o tai galėtų leisti manyti, kad ši nuostata yra mažiau svarbi.

55 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi išnagrinėti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama sutartis yra pakankamai įskaitoma, aiški ir logiškai išdėstyta, kad vidutinis pakankamai informuotas, protingai pastabus ir nuovokus vartotojas galėtų susipažinti su sutarties sąlygomis, o ypač, ar dėl to, kad baudą numatanti sąlyga yra įtraukta į tam tikrą šios sutarties skirsnį, vartotojas galėtų manyti, kad ji yra neesminė.

56 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui atsakytina: Direktyvos 93/13 3 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnis, siejami su jos priedo 1 punkto e papunkčiu ir direktyvos 7 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad terminuotos elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutarties sąlyga, leidžianti tiekėjui, kuris ją prieš terminą nutraukė dėl to, kad vartotojas neatliko mokėjimų, automatiškai skirti jam fiksuoto dydžio baudą, neatsižvelgiant į savo faktiškai patirtus tiesioginius ekonominius nuostolius, gali būti nesąžininga. Ši sąlyga atitinka Direktyvos 93/13 5 straipsnyje įtvirtintus skaidrumo reikalavimus, jeigu jos struktūra ir vieta sutartyje, taip pat jos sudarymo elektroninėmis priemonėmis aplinkybės, įskaitant informaciją, kurią tiekėjas pateikė vartotojui, leidžia vidutiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui susipažinti su sąlygos, pagal kurią jam skiriama fiksuoto dydžio bauda, turiniu ir veikimu, ir įvertinti jam dėl to kylančias ekonomines pasekmes.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

57 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (devintoji kolegija) nusprendžia:

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais 3 straipsnio 1 dalis ir 5 straipsnis, siejami su jos priedo 1 punkto e papunkčiu ir direktyvos 7 straipsniu,

turi būti aiškinami taip:

terminuotos elektros energijos tiekimo fiksuota kaina sutarties sąlyga, leidžianti tiekėjui, kuris ją prieš terminą nutraukė dėl to, kad vartotojas neatliko mokėjimų, automatiškai skirti jam fiksuoto dydžio baudą, neatsižvelgiant į savo faktiškai patirtus tiesioginius ekonominius nuostolius, gali būti nesąžininga. Ši sąlyga atitinka Direktyvos 93/13 5 straipsnyje įtvirtintus skaidrumo reikalavimus, jeigu jos struktūra ir vieta sutartyje, taip pat jos sudarymo elektroninėmis priemonėmis aplinkybės, įskaitant informaciją, kurią tiekėjas pateikė vartotojui, leidžia vidutiniam, pakankamai informuotam ir protingai pastabiam bei nuovokiam vartotojui susipažinti su sąlygos, pagal kurią jam skiriama fiksuoto dydžio bauda, turiniu ir veikimu, ir įvertinti jam dėl to kylančias ekonomines pasekmes.

Parašai.